

Lavere gjerder mellom konfesjonene – og en allmenn refleksjon over seminaret

Mangfold og splittelser

Norge var for et par hundre år siden en tilnærmet monolittisk kristen enhetskultur. Så kom det et kristent mangfold som skjøt fart fra midten av 1800-tallet. Noen tiår senere kom det også for alvor opp sekulære livssynsalternativer i offentligheten, dels gjennom intellektuelles religionskritikk, dels gjennom arbeiderbevegelsen. Det økte kristne mangfoldet er så i de siste omtrent førti år utvidet til et mangfold som også innbefatter andre trostradisjoner enn den kristne, samtidig som sekulære livssyn har fått økt tilslutning. I foredraget mitt prøvde jeg å si noe om dynamikken bak dette økte religiøse mangfoldet: Innvandring er et opplagt moment, men også protestantismens lære om det allmenne prestedømmet har gitt opphav til nydannelser.

Særlig når lederskapet forventes å skulle være sterkt og tydelig, og teologien samtidig åpner for direkte åpenbaringer og budskap fra Gud, blir det vanskelig å inngå kompromisser. Det er en del eksempler på slike splittelser i pinsebevegelsens og karismatikkens historie i Norge. Vekten på lokalt selvstyre og mangel på sentrale styringsorganer peker i samme retning. Hva så med mer liberale protestantiske trossamfunn? De er mindre tilbøyelige til å splitte seg opp. Siden de har gitt opp tanken på at det finnes én frelsessannhet, kan de leve med større intern uenighet.

Det konfesjonelle betyr mindre enn før

Mye tyder på at splittelse er blitt et utkantfenomen i det norske kristne landskapet. I vår tid er det mange tegn på at interessen for kristendommens dogmatiske dimensjon er blitt mindre, og at konfesjonelle skillelinjer har fått mindre betydning.

Her har det hatt en virkning at religionsundervisningen i grunnskolen på seksti år har gått fra et normativt grunnlag i konfesjonell lutherdom til å vektlegge dialogorienterte og «myke» sider av religionene. Også media og politiske myndigheter heier på snill religion.

Et forskningsprosjekt som jeg har ledet, handler om hvordan den estetiske dimensjonen i religionen blir stadig viktigere i Norge. Begrepet estetikk brukes da i den klassiske betydningen, om det som appellerer til sansene. Flere av undersøkelsene i det såkalte RESEP-prosjektet viser at estetiseringen går sammen med en svakere og vagere betoning av teologien og det konfesjonelle.

Tendensen til at konfesjonelle grenser blir lavere er særlig sterk blant ungdom. I en studie av tre kristne ungdomsmiljøer i Kristiansand konkluderer Helje Sødal slik: «Ungdommen ser ut til å finne spørsmål om konfesjonell tilhørighet underordnet, kanskje også lite relevant».

Tendensen til avkonfesjonalisering betyr ikke fullstendig fri flyt mellom trossamfunn på lokalnivå. De fleste holder seg i den menigheten de har vokst opp i, i den grad de fortsetter å være aktive i organisert kristenliv. Men samvær i menighet og fritid er mer et spørsmål om etablerte vennskap og sosiale kontakter enn basert på at man står sammen i teologiske, konfesjonelle spørsmål.

I Norge er det et velutbygd nettverk for dialog, både mellom kristne trossamfunn og mellom tros- og livssynssamfunn utenfor den kristne trostradisjon. Jeg tenker på Norges kristne råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Disse både avspeiler og forsterker dialogklimaet mellom trossamfunn.

Dette er bare noen av de momentene jeg var inne på i foredraget. En mye lengre versjon av foredraget kommer i en bok i 2018, *Kirkekunnskap*, redigert av Ola Tjørhom.

Om å trekke lange linjer i historien

Jeg er bedt om å runde av med å si noe om dette seminaret som helhet. Jeg vil da gi en kort kritisk refleksjon om faren ved å være for bastant når en leter etter lange linjer i historien, men jeg skal være kort, for vi er vel på et tidspunkt der mange kunne tenke seg å veksle inn mine ord i en kopp kaffe. Særlig ved jubileer kan man fristes til å bruke for store ord om den historiske betydning av enkeltpersoner og enkelthendelser. Dette er ingen kritikk av de foregående innleggene, som jeg synes har vært rimelig nøkterne og nyanserte. Men i forbindelse med reformasjonsjubileet har Luther noen ganger fått æren for både demokrati, velferdsstat, liberale verdier og nær sagt alt som godt er. Noen snakker som om kristendom på Luthers tid og kristendom i dag er identiske størrelser. Det er de ikke. Religion kommer aldri i ren form. Den er vevd sammen med høyst verdslige interesser. Dessuten må vi skille mellom historiske personers intensjoner og senere tilsiktede eller utilsiktede konsekvenser. «Det begynte så bra, og så gikk det helt annerledes,» som Ole Brumm sa. Luther, Hans Nielsen Hauge og andre helter og høvdinger kan påberopes og legitimere så mangt, men alltid i fortolket form. Luther og reformasjonen har hatt betydning for Norges videre historie, men det er ikke så lett å si akkurat hvilken betydning.